

Къабарты-Малкъар Республикасы Президентинде Сабийни эркинликлери жаны бла уполномоченныйе июсонден
Къабарты-Малкъар Республикасы Президентини **УКАЗЫ**
1. Огузова Светлана Адалгериевна жаны бла уполномоченныйе салыргъа.
ны Къабарты-Малкъар Республикасы Президентини Къабарты-Малкъар Республикасы Президентини эркинликлери
2. Бу Указ анга къол салынган кюнден кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республикасы Президенти Нальчик шахар, 2011 жылда 13-чы майда, № 75-УП.

А. КАНОКОВ

Президент

Онеки соруу – онеки оноу

Къабарты-Малкъарны Президентини Арсен Канокон гражданланы приймагъа алганды. Бу жол республиканы 12 адамы тилеклери, жарысулары тынгылаганды. Аланы барысына кере да тиешили оноеуа къабал этилгенди.

Арсен Канокон хар ишичи юнтернет-приёмныйине келген псымолагъа къараудан башлайды. Кюн сайын республиканы башчысына ояла бла адамла тилеклерин айтады. Бюгонюнде аланы асламысы адаманы жашу-болууларын игилендируу бла байламлыды. Андан сора уа, граждана ыркысы болушукъ этилин тилейди. Бу жолгъу тобешушуде да ала аллай

жарысуларын айтхандыла. Прокхалнаиде жашагъан Анна Алфимова жангыз кеси акъылбалыкъ болмагъан эки сабий ёздореде. Аладан бирини саулуугу бек осалды. Тимирязев Президентден жашыны саулуугуна бакъырдыгъа аха болушукъ тилегенди. Республиканы башчысы тиширюуну жарысуна жетер чаклы аха бергенди, аны сабийни терк сау болурун сойогенди айтханды.

Урван элден Ивасовланы кеп сабийли юйюлерге кеп замандан бери юйюлерин биттирмей турды. Президент анга да аха бла болушурга айтханды.

Виктор Пастушенко приймагъа Прокхалнаиде шахардан келгенди. Юй бийчеси

Шагырейленну

Василий Фёдоров - УФСИН-ни таматасы

РФ-ни жууалха тартылганына терсиклерине жолукдуруу Федералый службасыны Къабарты-Малкъарда Управленийыны (УФСИН-ни) таматасына ик службаны полковникни Василий Федоров салынганды. Шабат кюн а оны коллектив бла шагырейленну этилгенди.

Анга аталган тобешушуде УФСИН-ни таматасына орунбасары Николай Криволапов, КъМР-ни Парламентини депутатлары, дин къуллукчула эм башчала къатышкандыла. Николай Криволапов Василий Федорову къуллукъга салыну июсонден байрукъну окугъанды эмда жийерилганын аны багъафисы бла шагырейленну этилгенди. «Василий Валериевич бу система кеп жыланы ишлегенди. Къабарты-Малкъарда УФСИН-ни таматасына къуллуктууну топургъанды да эки ая болды. Бу заманы ичинде оператив ише иги жанына торленуле эсленгенди, мындан ары да алай болур деп ушангъанды», - дегенди.

Василий Федоров Къабарты-Малкъарны уголовный-топургъуу системасыны алпында салынган борча улуу да, къыйын да болгъанларын белгилегенди. «Биз законла чыгарыуу,

топургъуу власть органды, дин биригилуле, жамауат организацилла бла байламлыкъда ишлерибиз. Мен хар кимге да ачыкъма, не торло проблеманы да жолдоре, аны кетеруно соларын излерге хазирма», - дегенди.

Тобешушуде дагыда КъМР-де ик ишени министр Сергей Васильев, Парламентини Закоулукъ эм право нызамны сакълау

Табийгъат мал ашла малчылыкны айнытуу мурдорудула **2 бет**

«Къазахлыланы бизге этген хурметлери айтып айталмазды» **3 бет**

Тобешушуде

«Тюз багъа бичер ниет бла келген»

Европа Советни Адамны эркинликлери жаны бла комиссары Томас Хаммарберг Къабарты-Малкъарда тобешушуде республиканы Парламентинден башлагъанды. Аны сыйлауу аныгъалта, ол Север Кавказда кеп кер болгъаны, региону башка республикалары бир къулуу проблемалары да билгени себегли, Къабарты-Малкъар бла да шагырей болууга сойогенди чертгенди. Тюз багъа бирер ниет бла келгени белгиленди. Республиканы башчылары бла бек алгъа терроризмге къажуа юрешюну июсонден селбеширгенди.

Сыйлы къонокъ Европа Советни, КъМР-ни Правительство-суну Преседатели Чеченланы Анур а законла чыгарыуучу органы ишлерин юсперден хатар айтхандарындан сора ушакъгъа Парламентини президиуму членлери къошулгандыла. Аланы сорулары бек кеп болгъандыла. Рахайланы Анатолий Културта жаны бла комитет-ни преседателча эмда Южурстанлы Север-Кавказ институту ректору да селбеш, Къабарты-Малкъар не замандан Север Кавказны бийли берюу эм култура арасы болгъанын эмда болгъанлай къылганын, эртегили адет-тереле, култура хазнала да жаш тейюно юйретилеу хайырлангандарын, ол а аланы эскертмистеге бла терористтерге къошудуруларгъа себеглик эттинен чертгенди.

Президиуму член Владимир Кебеков Къабарты-Малкъарда терактла жайылгъдыла, деге жарамас, ала анда-санда болга тургъан затдыла деп эскертгенди. Республикарда халкъла аралы халлада бир бирге хурмет этю болгъанын, миллетине кере ишле быракъныкъ этилмегенди чертгенди.

Парламентини ишин къуруу, регламент эм депутат этика жаны бла комитетни преседатели, КПРФ-ни фракциясыны тамата-

Бу уллу иште не гитче сынау да хайырлыды

Ыйык кюн Томас Хаммарберг Правительство юйонде КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченныйе Зумакъулланы Борис эмда республиканы Правительство-суну Преседатели Иван Гертер бла тобешгенди. Аны бла бирге Комиссарны аппаратыны башчысыны орунбасары Бонна Урумова, Комиссарны аппаратыны кенешчилери Джимит Гавин Сампсон, Виктор Мунтеану,

политика къуллукъчула белгил болгъан адамны бизни республикагъа келгени бек хычыун керюнгенин белгилегенди. «Биз сизге жетер оюсонден тозюк, гражданданы эркинликлери ючюн арыймай-талмай юрешген швейцария премьер-министр Улоф Пальмени огурулу ишин андан ары бардыгъан адамгъа къарайбыз», - дегенди.

Андан сора Борис Муштафарвич КъМР-де Адамны эркин-

Томас Хаммарберг. лад а орус, малкъар, къабарты тилде да басмалангандарын билдиргенди. Анга граждандан кеп тарыгъуула бла тилекле келгенлерин, ала асламысында следствие эмда дознание органыны ишлери, соклдны оноеулары бла байламлы болгъанларын чертгенди. «Бизге обрацияланы кепден-кеп бла баргъанлар, бир жанындан, адаманы эркинликлерине эс бурлаула башланганын, башка жанындан а, ол жаны бла кемчилик кеп болгъанларын кйргозтеди. Аны себегли биз адамны эркинликлери ючюн юрешю-бияны юспердендирге борчулбуз», - дегенди.

Томас Хаммарберг а Зумакъулланы Борис бла жу-жолгъу бирини болмагъанын айтып, анга жарыкъ тобешгенлери, Улоф Пальмени да эскертгенлери ючюн жорек ыра-зылыгъын билдиргенди. «Россия да бардыла мен юкло айыда адамла», - дегенди.

БЕЛГИЛЕУ

Жамауат магъаналы бириле къайтхандыла

20-жылкъ юбилейин белгилеген Битеурсей къырал телерадиокомпанияны Къабарты-Малкъардагы филиалы Быйыл ыйкъны ичинде программасыны заманын 14 саягъадан 19-гъа дери кйбейтгенди. Энди ала жангълыкълылардан сора да, тематикалы 14 берюу да кйргозтеди. Аны июсонден бизге филиалны таматасы Людмила Казанчева билдиргенди.

Он айтханды кере, бириле ни игитинде, адамы юйлерине жыйылган заманда кйргозтуулю, аны бла бирге реабилитация ишине да бардырыгъа керексиз», - дегенди.

Тобешушуде башчала да селбешгенди.

ТИКАЛЛАНЫ ФАТИМА.

20-жылкъ юбилейин белгилеген Битеурсей къырал телерадиокомпанияны Къабарты-Малкъардагы филиалы Быйыл ыйкъны ичинде программасыны заманын 14 саягъадан 19-гъа дери кйбейтгенди. Энди ала жангълыкълылардан сора да, тематикалы 14 берюу да кйргозтеди. Аны июсонден бизге филиалны таматасы Людмила Казанчева билдиргенди.

Он айтханды кере, бириле ни игитинде, адамы юйлерине жыйылган заманда кйргозтуулю, аны бла бирге реабилитация ишине да бардырыгъа керексиз», - дегенди.

Тобешушуде башчала да селбешгенди.

ТИКАЛЛАНЫ ФАТИМА.

Политика

Россейге жангы кючле, ниетле эм жангы адамла керекдиле

Волгоградда жу кюнде бардырылган регионла аралы партия конференцияда «Едина Россияны» башчысы Владимир Путин Битеурсей халкъ фронт къурулганын билдиргенди. Ол адамны правозорну къорулауу бла юрешген бек уллу жамауат организациланын, профсоюзлары - келечилерин «Едина Россия» партия бла бирге айырыула алы биригюу къурулгъа чакырганды. «Кыралбанын айынуу сойегле, бизни алпыбызда болган проблемаланы кетеруно юрешюу ангълаптан, ала, трю кеплю болмагъанын биригюу, Битеурсей халкъ фронтуну черкелерине къырал политикагъа себеглик этюк, бек сюерик эдим», - дегенди ол.

Партияны башчысыны жамауаты биригиреге керекди деген бек магъаналы Россейде бюгонюнде кеп торло жамауат организацилла бардыла. Ала, сёзюсюз, жыйылган проблемаланы тамамлауу уллу ий бардырадыла. Алай ала хар бири кеси аланы юрешюде. Владимир Путинни чакыруу Россейни келюу юнюн ючюн жууалтылгандарын ангълаптангъа, халкъ ючюн къошудурун келгенин аймагъаналы атылды.

«Едина Россия», законла чыгарыуучу органдыла кеп-чюлюне эмда керти ишлен партиясча, бирини юнден бери да жамауат организацилла бла байламлыкъда ишлегенди. Владимир Путин алгъа партия бла партнёр байламлыкъда къуруу бла чечилген къамал, аны политика адамы керекли, дегенди Владимир Путин.

Ол а къырал болушуде деген, биринчиден, «Едина Россияны» айырыула алы программасын жарышдырыгъа керекди. Партия хорласа, ол къыралны келюу беш жылгъа айнытуу жоллары белгилерикди. Экинчиден, партия тизгинге кере, келечилерин Къырал Думагъа жибери, ол санды ишле кйргозтеу керекли дегенди, ол программаны жашауда бардырыгъа эм ол къырал тамамланганын контролгъа алыргъа борчулдула.

«Жуукъ заманда Къырал Думагъа айырыула бардырылгъадыла. Ол а къыралда магъаналы политика ишди. Бу болууда «Едина Россиягъа» жангы оюмла, предложение адамы керекли, дегенди Владимир Путин.

Ферендицан сора партияны башчылары, жангы структураны координация советине кирген жамауат организациланы келечилери бла тобешю.

Конкурс

Специалистлени айыруу башланганды

Россейни Президентини программасы бла КъМР-де халкъ июлюно организациларына башчылык этген келданы хазырлагъан къырал план бла билим берюу деп, специалистлени конкурс халда айыруу башланганды. Программага кере, социальный бөлюмде бла сауукъ сакълауда менеджмент, маркетинг эм финансла жаны бла иш ушакълыны кетюру 550 саягъатлы курсу, Россейни билим берген алы учуредияларында бла бизнес шолларын да бардырыгъа белгиленгенди.

Андан сора да, предпринимательствону айнытуу жаны бла ушакълыны ёздорген курс бла (120 саягъат) Россейде, не да ты къыралланы предпритияларында эки ыйкъдан юк айгъа дери стажюровка бардырылгъанды. Бу программа жашауда ючюне ишлени Къабарты-Малкъар Республиканы бюджетлеринден эм организациладан сора специалистлени ахчалары бла бардырылгъанды. Конкурс айыруучу бардыруу РФ-ни субьектлерини къырал алауу топургъуу органдарындан къурулган комиссиягъа борча салында.

Толу информация КъМР-ни Экономиканы айнытуу эм сатуу-алуу министрствосуну сайтында басмаланганды. <http://esompu.ru.ru>. Соруларыгъа болгъаны (8662) 47-35-27 телефон бла селвештиг, не да progbrk@mail.ru электрон почтагъа жазгызыз.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Календарь

Быйыл ючюшер кюнню энтта да эки кере солуркъбуз

	Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Вс
	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
Ноябрь	Пн	Вт	Ср	Чт	Пт	Сб	Вс
	1	2	3	4	5	6	7

Мындан ахгаракъда Роструд эсбилге салгъанча, жылны ахырында кере къыралда, солуу кюнге бла биригилдик, иючюш кюнден эки байрамны белгилерикди. Аладан бирлери 12-чи июньнда Россейни Кюнюча байрамларыгъады, ыйык юнне то шведи.

Битеурстану башчысыны орунбасары Иван Шлювец ангълаптангъа, Уруну кодексде айтылганына тиешилдик, солуу кюн эм байрам кюн бир кезиге тошеле, солуу кюн эм жуукъ ишчи кюнге кечюриле. Алай бла уа биз Быйыл 11-чи июньдан 13-чю июньнда дери солуркъбуз (графикте къаргъанды).

Халкъ бирлики Кюню уа, 4-чю ноябрь, байрам кюнде тошеди. Быйлада ул бир торлю кечюру керек тойюло – байрам кюнден баш кюнге дери солуркъбуз. Жолгъа билетлени алгъадан сатып алсагъыз тапды. Сёз ючюн, авиабилетлени, бронировать этип, бек аз тарифге тиешилдик алыргъа оную болушукъ.

Интернет.

Къайда да борчун сыйы бла толтурганды **3 бет**

«Жашыгъызгъа ёхтемленирге эркинсиз» **4 бет**

ДАТА

Къайда да борчун сыйыб бла толтурганды

Танышыу
1965 жылда Черек (Совет) районга командирокка барам. Кюз артында эл миңде ишлеген кенештери болду эди. Ол заманда КМАССР-ни эл миңи мисоклери Хачетлов, холхозданы, социалды оңоучулары иштери не багы биче, кимин махтай, кими сөгө, сөз узакгы созулду. Мен Нальчикке кыйраткыч улуу тапсам эди деп, көп жанама сөөлү тургандай, къатыма кенешке отурган жашлардан бири келип: «Кен болганды, энди не къазна кеталгын шахарга?» Мында хыш да, эртөөлөрдө барысы, къонакый болалык-быс», - дегени айтты. Клай ишим ашыгышы эди да, алай тий болганымы айтаңда, алайда жашлардан биринден тилеп, машина бла Нальчикке ашырды.

Арта таныгандан элде ол ВПКСМ-ни Совет райоуму биринчи секретары Чабдарлана Борис болганды. Андан сора аны бла терек төбөсү, баш тейлону жашаууну, ишини июсондук ушык этерге тоңгонди. 1966 жылы башарда Борис райоуну кырал-партия контрол комитетине башчылык эти эди. Ол бу иштерде да кесини билгиллими, көп жортоңдоо кемчилликкени ачыктай билуу бла атын айтдырганды. Партия райоуму бюросуну чегинчи аны жайылыртында ол къалай өткөр, окулму бөлөшкөнүсө бионг да эомдиди.

Къабарты-Малкыр АССР-ни Баш Советини Президиумуну Председатели куулугунда болганды да, Чабдар улуу бла көп керге жолугурга тоңгонди. Огун өмүрүсө 80-ни жыллары ахырында Ураан район парторганизациси этич айрыкчу конференциясы бара эди. Анга къатышырты Борис Кыасымов да келип. Анда терен маңгырды, окулму өслөнгөнине коммунисте, ыразы болду, келге барган къарал урдуп. Конференция башарыңдан сора райоуну биринчи секретары Багерий Мухамедов. Кюкө юкөнө къонакы Чабдар улуу болорге бара эди. «Кабардино-Балкарские правда» газети баш редактору Борис Черемисини, «Адыгь псалы», «Заман» газетини корреспонденттерин да чегинчи айтты. Туз-гыркъын ашар, жолга атланганыңды, Чабдарланы Борис манга былай айтди: «Кюмбиз да бир ойго жашабыз, башка улуу килем, мени машинан бла барыаык...»

Баскычкюно ачыгыркыны
Анасандан тогуз айында өскө къалган, атаасы Улуу Ата журт уруудан өлгөн 8-жылдык Борис халкы бла 1944 жылда оорюнонгоге къысталганды. 104-чю гвардиялык жан оорю полкуну взводуну командирин, лейтенант Чабдарланы Исраил жашы Кыасым ол жаш 23-чю сентябрде Польшада Иобиди элде барган кызыну

ормершеден биринде жигитча дуниядан кеткенди. Аны аңгыча уа, жашынон преподалталыери окууну келип болгандыла деп айтхандарын.

Къулупканды Улпусундан-улпусуна
Ростовдан къайтхандан сора партияны обкомуну политика-жаркындарыну койкоче бар ауукъ заманы консултант болуп турганды. Ол жыл окуяна, келг да бармай Чабдарланы Борис КПСС-ни Четин райоумуну биринчи секретарыны куулугуна салынганды. Быллай жуулуш эти да жунуумаганды. Район ол башчылык этген 3-4 жылны кинде хар не жаны бла да айынганды. Жерчилликени, малчылыкени, къурулушуну карюмдолоп артыкча къуандырганды. Элипени жашау къолайлары өсгөнди.

Иши алгач барган оңоумура 1973 жылы экинчи жортоңдоо биотонда улуу куулукку шыаынганды. Чабдар улуу, Кыабарты-Малкыр АССР-ни Министрлерини Советини Председателини заместители болуп ишлей, халкына къолундан келгенини жаратканды, келжаш адамны Совет Союуну торлю-торлю жерлеринде окурга броньла бла жибергенди. Республика къарла хазырлауга улуу къыйын салганды.

Бир жыл Кыабарты-Малкыр кырал университетини физмат факультетини башарын къарындашыбызны айырмалы билим алгыны ючюн окууну кой кесиде аспирантура къойган эди. Жаш ошчашистелени ишлер жерлерине жиберген комиссия уа аны, Бедикге устас болуп бар деп, аны айтып бер уюкыга сукъаганды. Тилеп, айтып да коршегенбизде, бизни сөзюбюсө куулак салганы болмаганды. Ахырында Чабдар улууну ишини болушун аңгылапхандыла, ол жаш аспирантурада окурга этген эди.

Аны жашуунда алай шартла кел эдиле. Алына тилеге, жарысуу бла барып, ол болушмаганы, аруу сөзю бла келюп алмаганы арам болганды деп мени шизитмеген.

1990 жыл Чабдар улууну урууну жолунда болонда эзде къалырга журт эди. Ол Кыабарты-Малкыр АССР-ни Баш Советини Президиумуну Председатели болганды. Кел заманы партия, совет куулуктада ишлеген Отарланы Хамит, Борисин улуу журмет бла эгерге, былай айтканды: «Билими, адептигылыгы, иши да былай оңуу, халкына оймектиги бла да республикада анан тей кел бар эди деп айталмамы. Ким не десе да, милетине сакъ эди, къолундан келгенини бермайдм».

Бир жолго, обкомуну бюросунда жерликкени июсондон вопрос оюлгөндө. Жангы Малкыр эзде Ленин аты колхозну оорю жерлеринде бөлбөп, сынау молгое берилгенде, Чабдар улуу: «Сайрайнда андан башка жер табылмай къалай къайда?» - деп ачуу-

лапны өслөнгөндө, бюрону членери ол вопроса андан терен кирген эдиле. Керек жерде аны алай этмеген заманы болмаганды...»

Чайкъалыу
Власть чачылып, халкыны аурмура къысонды замалда да Борис Кыасымов бир жанымда къалмаганды, билими, иш сынауу да милетине куулук этгенди. Кертиди, бир-бирле аны ол къыйын ишини маңгасын чыгарыаңды ол алай этилде быллай этилде дегенле да бардыла. Мен да жашанма республикада, журналист къадарында өссиле, пленулима, конференцияларда болганды. Милет советни жайылыртына таймай къатышып турганды. Милетине оймектигим бу да кишден кем жерим жокуду.

Чабдар улууну июсонден терс айхана бла уа келишпалк тойломле. Халкыбыз андан жуулушканыны асыры оозуруп орагъанга ушайды. Бир жол, 1991 жылда аван июсоне тебинип, дау айтып, алай нек этпегенле, быллай нек болмаганды дегенине мени шагтам. Ол кон аны жалган эсе айханага, жаны тийгенле жамаут тийишли жууан бермегенине мени бионг да өскириме.

Къызгатылула, тортошоулера арта къалып, республика бир акылыгы келип, жашау эти башларганды. Чабдар улуу дагында жуу-алпы жумуш ишангыганды. Ол Кыабарты-Малкыр Республиканы Акыруу комиссиясына бир тапай заманыны башчылык этгенди. Ол жылда демократияны торпелюне башлашып, социализмни жоруклары жашаудан келг барган кези эди. Айырмаланы заманыны излелерине керге бардыруу улуу жуулушканыны излегенди.

Ол боруну да бет жаркылы толтурганды Борис Кыасымович. Аны иючюн Россий Федерацияны биринчи Президенти Б. Ельцинден арзылык къылат алганды. Россий Федерацияны андан сора болган башары Владимир Путин а айрыкчу системда маталуш ишлегени иючюн келюу бла Чабдарланы Бордиге айтып сукъат бергенди. Андан сора да аны урууну жолунда маталуш куулук этгенни биле барып, Ата журт аны былай улуу къырал сауга бергенди: 1986 жылда - «Знак почёта», 1972 жылда «Урууну Къырым Байрагы» 1987 жылда «Халкымыз шукъульларыны орденери. 2001 жылда Россий Федерацияны Президентини Указы бла ол «Жылкырма беш жылдык бет жаркылык куулук этген иючюн» аймак белги алганды.

Алайды да, Чабдарланы Кыасымны жашы Борс кесини жашау жолунда адамгылыгы, иши бла да бийик даражага жеткенди. Кыйын айтырды, биринде быллай болгонды. Халкыбызны айырмалашарында бири 2001 жылда дуниядан заманыс кеткенди. Быйыл аны 76 жыл болук эди.

ТЕММОЛПНЫ Мухадим.

Жолочулук

Көп болмай Сараккуланы Захрат бля аны жашы Алим Кыасымовдан къайтханды. Ала, Астанода болуп, тойга къатышып, ондагы жерлештерибиз бла да тобешгендиле. Жолочулукларыны июсонден Захратны айтышны бет тезет окууларына да шыгыр этерге сөөбле

Ала Глашладан кала. Къазахлыс бла къатышханлары себепле

«Къазахлыланы бизге этген хурметлери айтып айталмазчады»

Тауқан бла Алим да алгышлагандыла.

ли бет сыфтарлы алага ушаш къалганды. Алай Малкырда жуу-кыралын унутмайдыла. Айтырга, биз барган Оралай биринчи бол алгы келген эди ой бичисе Гульнара эм тамата жашлары Ер-болта да. Энди ма ол жаш ой-жорюлени, аны тонаа барганбыз. Эни жыл мында алгач да тигче жашлары, къызлары бла да келген эдиле бири.

Оралай тоз кесини кочю бла алай онту жашау этгенине къуанамбыз. Астанда къызды турганылыкты, бундай бөлек заман жеткенге, тууган эли Жамбул къа кетеди да, ол башлашыны андан кийтайды. Кесини бир талай мин гектар жери барды.

Аны техниканы керегн а алгышыны совхозланыкъы, сунарты, Америкадан бек игилерин алады Кесини жоркун этгендик, термени да бардыла. Эллилерине өтмөкчи учуз багысы бла сатады - 85 сомга. Шахарда 12 сом эди. «Оралайны да хар кергенге иш къарал, тапдыры турды». Ар да барганбыз, анда бир тизгинлик бар эди да.

Мында барганнага анда къыралдык тобешленерин айтып айталмайдыла.

«Жаркы тобеген угъай, хан къонакына кередиле. Барлыгыбызны алгандан окуна Оралай андагы малкъарлыла, къарвайла, келге ишле да этгенди. Асыры борандан кочен жылыгын эдик ары. Анда да той курагынын жаратханыс.

Тойну кесини июсонден айхана да, анда низам, аны куралгыны, бардырыгыны алай тал эди. Асыры борандан кочен жылыгын эдик ары. Анда да той курагынын жаратханыс.

Тойну кесини июсонден айхана да, анда низам, аны куралгыны, бардырыгыны алай тал эди. Асыры борандан кочен жылыгын эдик ары. Анда да той курагынын жаратханыс.

Тойну кесини июсонден айхана да, анда низам, аны куралгыны, бардырыгыны алай тал эди. Асыры борандан кочен жылыгын эдик ары. Анда да той курагынын жаратханыс.

Сараккуланы Захрат (ап тизгинде биринчи) жаш юйор бла.

«Къазахлыланы бизге этген хурметлери айтып айталмазчады»

Тауқан бла Алим да алгышлагандыла.

азаддыла да, башындан къуамчыны неда жаулукну ала адалдыла.

Аш-азыклары уа къалайды?
«Айханагына кере, тойла да Къазахстанны восток жагында къойла сосоладыла. Илималды уа - ала Оралай эки ай сойган эди. Бизден, кел торто азыктыла этмейдиле. Келетлери, салатары, консетлери, къатдыртылган келетлери, илгилери бек эркин эди. Ашыргы а - бешмаркы. Ол терелери торлеменгиди. Анга дууа тууп, алгыш этип, алай ашайдыла.

Сора стода бир зат къалайды. Шеллофан сумкала кюшедиле да, хар ким жаратханын алып кетеди.

Алгыш а не торлю этиледи?
Бир къаум адам бирге чыргы адалды да, бир бирден микрофон алып, алгышы алай айтдыла. Манга кези жеткенине, къазах тилде алгыш этген эдим да, асыры сейрингенгендинде... «Бир кесин унутхан да эткенге, дегениме уа, алай айта эдик: «Унутхангын ол эсе, билгинге а къалай эди?» Анда алгач тынгылсам, көп сөзле эсимме тышоп тургандыла. Гелетлары бизге келсе да, жандан къазах сөйлешедиле.

Жангараланы Ибрагим бек ыразы болган эди мени алгыш этгенине. Ол да орус, къазах тилде да айханды сезбон. Аны июсонден газетде дайым да окуймыз, анда анга улуу намыс, сый бергендерин да билебиз.

Эки оймык турганысы анда, Астананы аруу жерлерине да барган болурус?

«Къазахлыс къонакыны суйген, аны баргалаган халкъдыла. Эдем алам келген болса, аны баргы да къачыруун эдиле. Алышка да ол адетни жортоудиле. Оралайны, Гульнараны да жууулары, шукъыны, къошны аны къонакыга чакырып, ойго жалаңа бир кон турганыс. Юнонге эки-чон жерде болмаганды. Кеслери да асламында кафеде, ресторандарда олтурганы сөөдиле.

Астананы уа кел аруу жерлеринде болганыс. «Бай теркени», «Аквариуму» артыкъа бек жаратханыс.

Базарга бармай къалай къалай эдик. Сагъучулдан алай хазна алулуна керюмек эдиле. Мындача, базарны тирисинде керефле эслемеким.

Къазахлыланы жашау къолайлары да игиди, делди.
«Юлери бек эркиндиле, алай мейленбон толтурп турмайдыла. Алсала, аны иги агавчанд этилгени изледиле. Кийимге да артыкъ эс бурганча керюменгидиле. Юслерине тап жаратханды десе, багыасын алгырча тиймейдиле.

Юлени, фатарланы багыларны бизден къайда утуду. Иги машинасы болмаган а хазна жокунда биз анда кесини адептис жууруктен эриш өслөшген адамга тобемдик. Тойда ичген да, ойнаганд да, тепсеген да этдиле, кеңден омамдыла.

Урлуу, тоуну да хазна болмаз анда. Базарга барганбызда, жашлары машаманы экинчи ачханлай къойду да, мен а: «Эшитпн нек этмейсе?» - деп сордум. Ол а: «Же, (амма), мында анга ким тиймедиле. Эрикгенден сабыйле алсала да, ойнап, сора, келтиргин, жерине сакъ этгенден» - дегенди.

Жангы юйорленген Ерболтау бла Айханга ишлеген жерлеринде Аналарга пүткөк бергендиле да, той башалганылай, аны кеткен эдиле солугары. Аны къайтхандыла ол отулу фатар да алышкында деп къалгандыла. Клолайны къырал болмаса, адамына алай иги караймы эди...

ТАШЫЛПНЫ Асипт.

17-чи МАЙ - ГИПЕРТОНИЯГГА КЪАЖАУ КЮРЕШНИ ХАЛКЪЛА АРАЛЫ КЮНОДЮ

Дарманлагга базынмай, жашау халланы торлендиррге

Жыл сайын СПИД-ден, ракдан, туберкулездан өгеленени барын бирге къошонд деп, артерали гипертониядан оуушханланы сыны олодон эсе келю. Къайдан чыгады бу ауруду? Бу соруудан башланганды Нальчикни биринчи номерли поликлиниканыны врачы-терапевти Бачилоны Сакити бла ушашыбыз.

«Къытай физософияда адамыны жореге патчады, саны-чаркы къыралды, къан а халкыды. Патчах кючю эсе, къырал да айныды, алай тойкул эсе, къырууну тас этди. Къаны басыны бийик болганды адамыны жореге патчады, эсе кел ишлейди эм аны ауруу эдеди. Жорекен сора да, гипертониядан къыйналганыны мыйысына бла бюйрегерине заран жетеди.

Къайдан чыгады бу ауруу? Аммилени омыларна кере, баш сыталаудан кери - къайгылында (стресс). Шендоо жашауду бизни элгендирген, тынчылыгыбызны къуруткан кел затлар бардыла, жаркылы, ападан къошуларын амап а жокуду.

Апонида жер тепкенде, бу улуу хатага сансыс къараганыбыз арабызда болмаганды. Хар биринчи кесим проблемаларыбыз да уа тойлойдиле. Келле ишисиледи, этген жумушлары иючюн алгач халкыларына келле ыргазы тойлойдиле, юйорлерин кыйналып кеңидирдиле. Башкы сытлауны ара-

ларынды аммиле тоютюн, аркыды ичюно, семизлюк, эндокарини система тапсыз ишлегенин, ашда тузу артыкчылыгы белгилейдиле.

Жаңама экинчи төлөгүе уа кереге болуккумуду бу ауруу?

«Тозюнай кечеми деп айтырга жарамайды. Алай биреу гипертониядан къыйналы эсе, аны сабынлерин да бу аурууну сынарга бөлүккүдүла.

«Саусуланы араларында адамдалы огтесе жаш адамыны керебюрге?»

«Алгач 45-60 жылдык адамдыла биз бакъылангы асломасы. Энди уа отуз жыллары толмаганыла окуна бардыла. Болсада абадан саусула керебюрге. Башка шартла: гипертониядан къыйналганы аркында асыра тышчыруудан эсе эр кишле келдоло.

Аммиле башка затны да эслөгендиле: бауырлары, бюйреклери ауруула, диабеттен къыйналгандыларды кызы басымга да тойлойдиле. Жаркыга, бир ауруу башканы да къозгайды.

Гипертонияны торлю-торлю формалары да болура.

«Хау, юч торлю формасы барды. Марадылы къан басымы да 140/90 мм.рт.ст. саналады. «Жу-мушкы» форма: 140-179/90-104. Орталык форма: 180/114, кыйын форма: 200-115.

«Бу ауруу тийди эсе адамга, врачланы болушугула бла андан къызууни бармайдм».

«Хар саусуну саулуктагы жорч эчиди. Алай гипертониядан къыйналганыла жалаңа дарманлагга базынмай, жашау халланы торлендиррге борчунсы тышчыруудан эсе эр кишле келдоло.

Аммиле башка затны да эслөгендиле: бауырлары, бюйреклери ауруула, диабеттен къыйналгандыларды кызы басымга да тойлойдиле. Жаркыга, бир ауруу башканы да къозгайды.

Гипертонияны торлю-торлю формалары да болура.

«Хау, юч торлю формасы барды. Марадылы къан басымы да 140/90 мм.рт.ст. саналады. «Жу-мушкы» форма: 140-179/90-104. Орталык форма: 180/114, кыйын форма: 200-115.

«Бу ауруу тийди эсе адамга,

«Адамы башы төгерек айлаңдады, жореге терек урды, баш ауруудан къыйналды, көкөргөи къысхана болуп, ачкытады. Алай бу затла битеу саусула да болмайдыла. Бир-бирле болнчагыша башка ауруу бла тошоп, врач къан басымына къараганында, гипертоник болганынын биледиле. Гипертонияны халлары терк торпеленди: бусагъатда кюле тура эсе, бирээден мудох болды. Кене тыны шукъулапмайдыла. Буруларындан затла келирге да болуккуду. Не гиче затчык да аланы ачуландардыла.

Къысхасы, гипертония - кыйын ауруду, биринде быллай саууз бар эсе, аны кючюн сакъларга керекди. Биринчиден, анга бахчада зиниге ийиле ишлерге жарамайды. Экинчиден, жорек тынчылык керекди. Юйорде аман ити ишле да болдыла, саусузга аланы билдири турурга керек тойдиле.

Гипертонияны жореклери тапсыз ишлеген себепли къайгылы, мулах болганылай туралды. Алапы ол халлары осалга жетдирмесе ючюн, жууулары ариу айтырга, аламы оомларны эсе алгырга, келлерин сакъларга керекдиле.

Кесин сакъланула, керекликсе баргалаган саусуду инфаркт ишене инсулт керебюрге тойдиле. Гипертония - шендоо жашауну аурууду, аны келле кеторалмайдыла.

БАБСЫЛПНЫ Марзат.

